

Knjiga zgodovinarja dr. Boruta Batagelja je v prvi fazi predelava njegove doktorske disertacije in je celovit pregled razvoja in procesa uveljavitve smučanja na slovenskem ozemlju. Seveda ne manjka dodatkov in pregleda najpomembnejših delov evropskega razvoja opreme, tehnike in priljubljenosti smučanja.

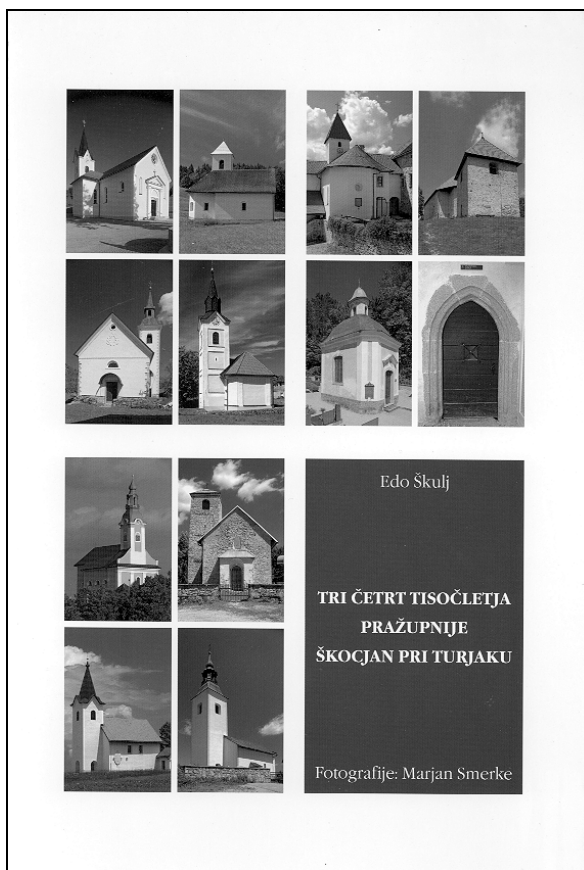
Borut Batagelj je eden izmed najbolj mednarodno uveljavljenih avtorjev na področju smučarske zgodovine, kar je očitno tudi ob branju njegove knjige. Nudi kritičen odnos do problematik slovenskega zgodovinopisja v okviru razvoja smučanja pri nas, posebno kar se tiče kranjskocentričnosti ter pozabljanja nekaterih pomembnih imen, ki so bila zasluzna za širjenje smučarske prakse. Ne samo, da so podatki, ki jih avtor množi v pripovedi, skrbno obdelani in preverjeni, tudi okvir svoje obravnave je avtor razširil v tolikšni meri, da je celoto možno razumeti na daljši, celo interdisciplinarni ravni, kot zgodovino dolgega trajanja.

Jasmina Pretner

Edo Škulj (avtor), Marjan Smerke (fotograf): Tri četr tisočletja pražupnije Škocjan pri Turjaku. Ljubljana : Družina, 2010, 216 strani.

Dr. Edo Škulj, od leta 2005 župnik v Škocjanu pri Turjaku, je zelo plodovit raziskovalec in pisec, ki v letošnjem letu praznuje okroglih 70 let. Njegov impresivni cobiss izpis vsebuje le za spoznanje manj kot 1000 enot. Njegovo zanimanje je prvenstveno usmerjeno v zgodovino cerkvene glasbe, glavna tema njegovega raziskovanja pa so orgle na Slovenskem, o katerih je izdal deset monografij. Poleg cerkvene glasbe pa Eda Škulja privlači tudi zgodovina velikolaškega območja, saj ni le škocjanski župnik, ampak tudi po rojstvu tamkajšnji domačin – rojen v Podsmreki pri Velikih Laščah. Prav po njegovi zaslugi je v zadnjih nekaj letih izšlo več monografij, ki razkrivajo bogato zgodovino škocjanske župnije oz. nekdanje pražupnije. Tako je bila leta 2006 javnosti predstavljena *Kronika župnije Turjak* (AES 28), leta 2007 *Jerebova kronika župnije Škocjan pri Turjaku* (AES 29) ter leta 2009 *Kronika župnije Rob* in *Iz turjaške oznanilne knjige* (AES 31). Poleg tega je pod njegovim uredništvom škocjanska župnija v poljudni obliki izdala tri izseke iz Jerebove kronike, in sicer *Odmevi prve svetovne vojne v župniji Škocjan pri Turjaku* (2006), *Kako sem zidal škocjansko cerkev* (2007) in *Kako sem vodil škocjansko godbo* (2009).

Škuljeva najnovejša monografija nosi naslov *Tri četr tisočletja pražupnije Škocjan pri Turjaku*. Monografija pravzaprav ni znanstveno, temveč strokovno delo z navedeno literaturo, avtor sam pa jo je označil za fotomonografijo. Gre za deloma besedilni, deloma slikovni prikaz vseh cerkva v nekdanji škocjanski pražupniji, ki je danes razdeljena na tri župnije – Škocjan, Turjak in Rob. Tudi sama knjiga je zato v grobem razdeljena na tri dele, od katerih je v vsakem predstavljena ena od omenjenih župnij s svojimi cerkvami. Besedilni del je večinoma kompilacija že znanih in objavljenih podatkov o zgodovini župnij in cerkva ter njihovi arhitekturi in opremi, nekaj je tudi avtorjevih osebnih opazk. Pri vsaki župniji so navedeni biogrami župnikov, in sicer od delitve škocjanske pražupnije v sklopu jožefinskih reform konec 18. stoletja do danes. Zlasti so zanimivi izpisi iz župnijskih kronik, iz katerih izvemo o številnih lepih, pa tudi manj lepih trenutkih iz župnijske zgodovine, o vremenskih neprilikah, o odnosu okoliškega prebivalstva do cerkva in župnikov ter o (ne)ukrepnih povojne oblasti glede cerkvenih stavb in opreme. Za bralce brez znanja latinščine je posebej dobrodošlo dejstvo, da so prevedeni latinski napisi na ploščah, ki jih najdemo vzdane v cerkvene zidove, ter nekateri cerkveni dokumenti. V knjigi je tudi obširno fotografsko gradivo, ki besedilo ne le ilustrira in dopolnjuje, ampak samo zase

predstavlja enakovredno polovico celotne knjige. Zato je poleg Škuljevega avtorstva potrebno posebej izpostaviti tudi fotografski prispevek fotografa Marjana Smerketa.

Knjiga je v celoti gledano lep izdelek in pozna se ji, da njen avtor živi in diha s svojimi kraji, ljudmi in župnijo. Vseeno bi izpostavil dve podrobnosti, ki bi ju v prihodnje morda veljalo upoštevati. Mislim, da je treba bolj dosledno ločevati med izrazoma »Turjačani« (prebivalci Turjaka) in »Turjaški« (plemiška družina – po analogiji Celjani-Celjski, Goričani-Goriški). Tudi sklanjanje imena Ahac bi se moralo bolj ravnati po slovničnih pravilih – torej Ahaca, Ahacu – in se izogibati narečnim oblikam – Ahca, Ahcu. Od ostalih malenkostnih pomanjkljivosti bi omenil zgolj tri, ki morda zaslužijo dodatno pojasnilo. Graščina Gschiess, katere lastnik je bil v 18. stoletju Leopold Schwab pl. Lichtenberg (str. 18), je imela slovensko ime Sela in je stala nad Malo Kostrevnico blizu Šmartnega pri Litiji. Oskrbnik turjaške graščine je bil Jožef Schauta in ne Schanta (str. 112). Auerspergi oz. Turjaški so grofovski naziv dobili leta 1630, zato o grofih Auerspergih v 15. stoletju ne moremo govoriti (str. 123). Ker je slednja opazka povezana s turjaškim grbom, naj mi bo dovoljeno, da za konec podam še nekaj pojasnil v zvezi s heraldiko, omenjeno v knjigi. Čigava sta grba med konzolama oboka v cerkvi sv. Ahaca, ni povsem jasno. Verjetno gre pri upodobljeni živali na (heraldično gledano) desnem grbu res za tura (čep prav brez rogov) in je torej grb turjaški. Vendar se ob primerjavi obeh grbov pokaže, da je tudi v levem grbu upodobljena enaka žival, ki glede na svojo belo barvo deluje kot negativ desnega grba. Morda gre pri obeh grbih res za zakonski par, vsekakor pa nobeden od grbov ne pripada Šholastiki Kunšperški, ženi Engelharda Turjaškega. Kunšperški so namreč imeli v grbu pol kolesa in ne živali; njihov grb lahko najdemo vklesanega v t.i. volovski stolp na turjaškem gradu.

Prav tako zanimiva je heraldična plošča, vzdana v severovzhodno steno cerkve sv. Ahaca. Na njej so vklesani trije grbi – v sredi grb Pankraca Turjaškega, levo in desno od njega pa grba njegove žene Ane Frankopanske. Zakaj je imela Frankopanka kar dva grba? Njena družina, grofje Frankopani, so izvirali z otoka Krka, po katerem so se sprva tudi imenovali krški knezi. Prvi poznani član rodbine je bil Dujam, ki je leta 1118 sklenil z Benečani dogovor, da bo kot njihov vazal upravljal z otokom. V naslednjih stoletjih so si pridobili precej posesti v severni Dalmaciji in postali ena najmočnejših hrvaških plemiških rodbin. Skladno z njihovim vedno višjim položajem pa je rasla tudi želja po uglednem poreklu. Tako so se pojavile govorice in kasneje tudi »dokazi«, da so krški knezi pravzaprav veja stare rimske rodbine Frankopanov (Frangepanov). Knez Nikolaj IV. je okoli leta 1430 odpotoval v Rim, kjer je papež

Martin V. potrdil vse dokumente, ki so dokazovali povezavo krških knezov in rimskih Frankopanov. Od tedaj dalje so se knezi tudi uradno začeli imenovati Frankopani. Istočasno so prevzeli tudi frankopanski grb z levoma, ki lomita kruh (gre za t. i. govoreči grb, ki odslkava ime Frankopan oz. Frangepani: frangere panem = lomiti kruh). Pred tem so kot krški knezi uporabljali stari rdeče-zlati (ali rdeče-srebrni) grb s šestkrako zvezdo. Z novim frankopanskim grbom pa se je spremenila uporaba grbov – tako so po letu 1430 Frankopani sprva uporabljali kar oba grba istočasno ali pa enega, v katerem so bili združeni elementi obeh, kasneje pa so starega krškega opustili in uporabljali zgolj frankopanskega. Upodobitev grba Ane Frankopanske v cerkvi sv. Ahaca torej sledi praksi 15. stoletja, ko sta bila v uporabi še oba grba. Podobno ploščo najdemo vzdano tudi nad vhodom v turjaški grad, le da tam (sicer precej poškodovani) napis (*her Pangrec von Aversperg ac Anna von Frangepani gravine ze Vegl ze Seng vnd ze Modrusch*) teče okoli grbov in ne nad njimi kot v cerkvi sv. Ahaca.

Knjiga Eda Škulja *Tri četrtoletja pražupnije Škočjan pri Turjaku* je še en prispevek k bogati zgodovini območja Velikih Lašč in Turjaka, ki jo bodo z veseljem v roke vzeli ne le zgodovinarji, ampak tudi in predvsem tamkajšnji prebivalci.

Miha Preinfalk

Rok Gašperšič: Mišače in rodbina Pegam. Monografija vasi. Mišače : samozaložba, 2009, 351 strani.

Monografija pripoveduje o Mišačah, njenih ljudeh in rodbini Pegam odprto in široko, sicer ljubiteljsko, a z mnogo znanja. Njena odličnost je celovitost in globina zapisov, kar ima za posledico precejšen obseg. Urednik Miran Hladnik je besedilo prispeval dobro strukturiranost in preglednost poglavij, oblikovalka Barbara Bogataj pa privlačno grafično opremo in naslovnico. Ustvarjalcem monografije lahko čestitamo za dobro opravljeno delo.

Kar nekaj gorenjskih vasi in krajev že ima knjižno predstavitev o nekdanjih dogodkih in načinu življenja prednikov: Kranjska Gora, Rute – danes Gozd Martuljek, Planina pod Golico z okolico, vasi na radovljiški Deželi, Kamna Gorica, Kropa, Radovljica, Besnica, Jezersko, Stražišče pri Kranju, Olševek, Voglje, Križe pri Trzihu ... Tudi družinskih kronik in rodovnikov je veliko, jih pa redkeje natisnejo. Leta 2008 je na primer izšla imenitna knjiga Besniške družine avtorice Marije Šolar.